Juha Karhu
Velvoiteoikeuden professori (emeritus)
Lapin yliopisto

Eduskunnan perustuslakivaliokunta 12.3.2026 klo 8.30

Asia: KAA 8/2023 vp Eläinten oikeudet perustuslakiin

1. Asian tausta

Kansalaisaloitteessa KAA 8/2023 vp ehdotetaan Suomen perustuslain (731/1999) muuttamista niin, että perustuslakiin lisätään uusi 2a luku eläinten perusoikeuksien turvaamiseksi. Ehdotus sisältää uudet säännökset eläinten suojelusta, eläinten perusoikeuksien turvaamisesta, luonnonvaraisten eläinten perusoikeuksista, ihmisten hoidosta riippuvaisten eläinten perusoikeuksista ja eläinten jalostuskiellosta. Perustelujen mukaan Suomen lainsäädäntö lähtee siitä, että eläin rinnastuu esineeseen. Tämä johtaa käytännössä siihen, että eläimen hyvinvointi on alisteinen ihmisten mahdollisuuksille hyödyntää eläimiä esimerkiksi tuotannossa ja hyödykkeinä, eikä eläimen hyvää tunnisteta itseisarvoisena.

Tässä lausunnossa tarkastelen siviilioikeuden yleisten oppien kannalta sitä, millaisiin oikeudellisiin näkökohtiin eläimen rinnastaminen esineeseen perustuu ja millaisia vaikutuksia tällä rinnastamisella on mahdollisuuksiin ottaa varallisuusjuridisessa harkinnassa huomioon eläimen hyvinvointiin liittyviä näkökohtia.

2. Eläinten varallisuusoikeudellinen oikeusasema

Varallisuusoikeuden järjestelmämme systemaattisena lähtökohtana on erottelu oikeussubjekteihin, oikeusobjekteihin ja oikeuksiin. Oikeussubjekteja ovat luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt kuten osakeyhtiöt. Oikeussubjekteilla voi olla oikeuksia eli oikeussubjektit voivat olla oikeudenhaltijoita. Oikeusobjekteilla puolestaan tarkoitetaan niitä esineitä ja asioita, joihin oikeudet voivat kohdistua. Esimerkiksi omistajan omistusoikeus tai vuokraajan vuokraoikeus voi kohdistua kiinteään tai irtaimeen omaisuuteen. Sopimuskumppaneilla on heidän keskenään tekemänsä sopimuksen perusteella vastavuoroisia oikeuksia toistensa toimintaan.

Varallisuusoikeudessa esineillä viitataan rajoitettuihin aineellisiin kappaleisiin, jotka voivat olla ihmisen oikeudellisen vallan alaisia. Varallisuusoikeuden järjestelmän tasolla oikeustaso ja esinetaso kuitenkin erotetaan toisistaan. Omaisuus on oikeustason käsite, jolla viitataan kaikenlaisiin varallisuusoikeuksiin. Kun varallisuusoikeudessa omistusoikeuden sanotaan kohdistuvan tiettyyn esineeseen, tarkoitetaan omistajan käyttövapauden turvaamista suhteessa muihin oikeussubjekteihin näiden oikeuksia rajoittaen.

Historiallisesta ja vertailevasta näkökulmasta voidaan todeta, että se, mitä eri aikoina ja eri oikeusjärjestyksissä on pidetty oikeussubjekteina, oikeusobjekteina ja oikeuksina, on jatkuvasti vaihdellut ja muuttunut. Esimerkiksi oikeussubjekteina pidettyjen toimijoiden piiri on voinut olla suppeampi tai laajempi riippuen kulloisenkin yhteiskunnan sosiaalisista ja taloudellisista olosuhteista sekä niihin kytkeytyvistä arvoista ja intresseistä. Naisia ja lapsia ei pitkään pidetty täysivaltaisina oikeussubjekteina. Roomalaisessa oikeudessa oikeusobjektit eli esineet puolestaan jaoteltiin mykkiin ja puhuviin esineisiin, siis tavaroihin ja orjiin. Immateriaalioikeudet ovat esimerkki uudenlaisista varallisuusoikeuksista, jotka ovat saaneet kulttuurisesti ja taloudellisesti keskeisen merkityksen. Viime aikoina joissakin valtioissa on oikeushenkilöllisyys annettu historiallis-kulttuurisesti tärkeille luonnon osille kuten joille.

Varallisuusoikeudellisessa lainsäädännössämme eläimiä on perinteisesti kohdeltu esineinä. Esimerkiksi vuoden 1734 lain (SDK 3/1734) kauppakaaren 1 luvun 4 §:ssä säänneltiin myös hevosen kaupasta. Eläinten aiheuttamia vahinkoja taas koskivat vuoden 1734 lain rakennuskaaren 9 luvun säännökset eläimen omistajan vastuusta. Myös modernissa kauppaa ja elinkeinotoimintaa koskevassa lainsäädännössä eläintä koskevat samat säännökset kuin esineitä. Esimerkiksi kuluttajansuojalaissa kuluttajankauppaa ja kulutushyödykkeitä koskevia säännöksiä sovelletaan myös eläinten myymiseen ja ostamiseen. Kaupan kohteena olevien eläinten ominaisuuksia arvioidaan tavaran virhettä koskevien säännösten pohjalta myyjän ja ostajan välisenä asiana. Eläimen aiheuttamien vahinkojen osalta on erityisnormistolla säännelty esimerkiksi koiranomistajien vastuusta koiran aiheuttamista vahingoista ja valtion vastuusta petoeläinten aiheuttamista porovahingoista. Säännöksiin ei sisälly eläimen omaan vastuuseen perustuvia säännöksiä, vaikka esimerkiksi henkilövahinkoja aiheuttaneen eläimen lopettaminen voidaan nähdä eläimen omistajan ohella myös (tuntoiseen) eläimeen itseensä kohdistuvana oikeusseuraamuksena.

Eläimiä koskevan erityissääntelyn, kuten esimerkiksi eläinsuojelulainsäädännöllä koe-eläimien (497/2013) ja eläinkuljetusten (1429/2006) osalta tai eläinten hyvinvointia koskevalla lailla (693/2023), ei ole nähty aiheuttavan tarvetta muuttaa yleisen varallisuusoikeuden peruskäsitteitä. Eläinten tarpeiden turvaamisen ei ole katsottu edellyttävän sitä, että eläimillä katsottaisiin olevan varallisuusoikeuksia samassa mielessä kuin ihmisillä. [1] Korkein oikeus näyttäisi kuitenkin tuoreessa vahingonkorvausoikeudellisessa ennakkoratkaisussaan KKO 2026:2 antaneen eläinten hyvinvointia koskevasta laista ilmeneville periaatteille eläimiä (puhtaasti) kaupallisista esineistä erottavan merkityksen.

> KKO 2026:2. A:n ja B:n lemmikkikoiralle oli aiheutunut vammoja C:n koiran hyökättyä sen kimppuun. A ja B vaativat C:n velvoittamista suorittamaan vahingonkorvauksena koiran hoitamisesta aiheutuneet kustannukset.
> Korkein oikeus katsoi ratkaisustaan ilmenevillä perusteilla, että C oli velvollinen korvaamaan kohtuulliset kustannukset, jotka olivat koiralle aiheutuneet vammat huomioon ottaen olleet perusteltuja eläimen asianmukaiseksi hoitamiseksi, vaikka ne olisivatkin ylittäneet vastaavan kaltaisen lemmikkieläimen hankintahinnan.
> Vahingonkorvauslain 5 luku 5 §

[1] Ks. esim. Janne Kaisto – Tapani Lohi, Johdatus varallisuusoikeuteen (2. painos), Talentum 2013, s. 20.

Ennakkoratkaisussa KKO 2026:2 korkein oikeus korosti, että ”(k)un kysymys on eläimelle aiheutuneesta vahingosta, arvioinnissa on otettava huomioon myös eläinten suojelua ja hyvinvointia sekä eläimen pitämiseen liittyviä velvoitteita koskeva sääntely”. Tässä mielessä eläin rinnastuu vahingoittuneen esineen sijasta vahingonkärsijään. Se, että eläintä voidaan pitää (myös) vahingonkärsijänä, voidaan nähdä yhtenä konkreettisena eläimet esineistä erottavana juridisena näkökohtana. Ennakkoratkaisun KKO 2026:2 yleisempi merkitys on siinä, että ratkaisussa tunnistetaan ja tunnustetaan eläimiä koskevan erityislainsäädännön merkitys varallisuusjuridisen harkinnan suuntaviivoiksi. Toki korkein oikeus antoi tälle erityislainsäädännölle merkitystä lemmikkieläimen omistajaa ja pitäjää velvoittavina säännöksinä, ei suoraan eläimelle vahingonkärsijän oikeusasemaa luovina säännöksinä. On tärkeää lisäksi havaita, että kysymys ei ollut lemmikkieläimeen sen omistajan taholta kohdistuvan tunnearvon korvaamisesta. Perustelujen muotoilut antavat myös aiheen pohtia, olisivatko lemmikkikoiran omistajat ja vahingon aiheuttaneen toisen koiran omistaja voineet keskenään pätevästi sopia siitä, että vahingoittuneelle eläimelle ei annetakaan eläimen tarvitsemaa asianmukaista hoitoa. Ratkaisun perusteluja voidaan lukea niin, että eläimen oikeus saada hoitoa on itsenäinen oikeus suhteessa varallisuusoikeuden normaalisti oikeussuhteen osapuolille antamiin toimintamahdollisuuksiin eli yhteisenä ensisijaisena velvollisuutena on velvollisuus huolehtia vahingoittuneesta eläimestä.

Suomen varallisuusoikeuden järjestelmän perusteet ovat saaneet vahvoja vaikutteita saksalaisesta oikeusajattelusta. Saksassa yleistä siviililakia muutettiin vuonna 1990 eläinten oikeusaseman kannalta perustavalla tavalla. Muutoksessa (BGB 90a §) todetaan, että eläimet eivät ole siviilioikeudellisesti esineitä. Muutoksen tarkoituksena oli tehdä ero aikaisempaan oikeustilaan, jossa eläimiä oli siviilioikeudellisesti käsitelty kauppatavaroina ja kulutushyödykkeinä. Säännös antoi eettisistä syistä eli arvoperusteisesti eläimille suojaa tuntevina olentoina. Saksalaisessa oikeustieteessä säännösmuutoksen katsottiin edellyttävän, että eläimistä muodostettiin oma erityinen oikeusobjektien kategoria (*sui generis*). Saksalaisten eläinoikeustutkijoiden kriittisten arviointien mukaan tämä muutos ei kuitenkaan johtanut käytännön juridiikan muuttumiseen. Muutetun säännöksen toisessa momentissa nimittäin säädettiin, että eläimiin kuitenkin sovelletaan esineitä koskevia säännöksiä, ellei jossain erityislaissa ole säädetty toisin. Vallitsevaksi kannaksi Saksassa muodostui se, että eläimiin liittyviin varallisuusoikeudellisiin kysymyksiin voitiin pääsääntöisesti edelleen soveltaa irtaimia esineitä koskevia sääntöjä.[2]

Suomessa ei ole yleistä siviililakia. Siksi eläinten varallisuusoikeudellinen oikeusasema on Suomessa edellä jo mainitulla tavalla perustunut erityislainsäädäntöön ja vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön sekä niitä jäsentävään, luokittelevilla peruskäsitteillä operoineeseen oikeustieteeseen. Edellä viitatun ennakkoratkaisun KKO 2026:2 sisältämien virikkeiden pohjalta myös Suomen varallisuusoikeuden yleisissä opeissa näyttäisi olevan tapahtumassa muutoksia. Tämäntapaisten muutosten vaikutuksia ei kuitenkaan ole välttämätöntä ”kapseloida” saksalaiseen tapaan (vain) luomalla eläimiä varten uusi oikeusobjektien (esineiden) erityiskategoria (*sui generis*). Sen sijaan Suomen varallisuusoikeuden järjestelmän kannalta muutokset voidaan paremmin tunnistaa omaksumalla peruskäsitteistöön dynaamisempi oikeusteoreettinen näkökulma.

[2] Ks. esim. Margot Michel, Gemeinschaft mit Tieren. Springer 2024, s. 337–471.

Dynaamisempi käsitteistö mahdollistaa moniulotteisemman kuvan nykyisestä oikeudellisesta sääntelystä. Esimerkiksi lapset ovat riidatta oikeussubjekteja, mutta heillä ei kuitenkaan ole kaikkia täysi-ikäisille oikeussubjekteille kuuluvia oikeudellisia mahdollisuuksia (oikeuksia). Yhtiöiden ja organisaatioiden oikeushenkilöllisyys on juridis-käytännöllisestä tavanomaisuudestaan huolimatta osoittautunut teoreettisesti varsin omaperäiseksi oikeussubjektiudeksi. Viime aikojen teknologinen kehitys on tehnyt ajankohtaiseksi pohtia oikeussubjektiuden rajanvetoja muutoinkin, esimerkiksi siinä suhteessa, voidaanko ja missä määrin tekoälyä pitää oikeushenkilönä. Varteenotettavaksi käsitteelliseksi vaihtoehdoksi määritelmäpohjaiselle luokittelulle onkin esitetty tilannekohtaisesti sovellettavaa käsitettä, jossa tunnistettaisiin erilaisia oikeussubjektiuden vahvuusasteita. Tällöin myöskään eläimen oikeusasemaa ei enää voisi tyhjentävästi kuvata määrittelemällä eläin (vain) oikeusobjektiksi eli esineeksi, vaan eläimen oikeusasemassa voitaisiin tunnistaa tilanteen mukaan heikommalle tai vahvemmalle oikeussubjektiudelle tyypillisiä piirteitä.[3]

3. Perusoikeusjärjestelmän ja aineellisen oikeuden oikeudenalojen välinen vuorovaikutus

Perusoikeusjärjestelmä on autonominen suhteessa aineellisen oikeuden aloihin. Tämä autonomia ilmenee muun muassa siinä, että perustuslaissa käytetyt käsitteet ovat autonomisia suhteessa tavallisessa laissa tehtäviin luokitteluihin (PeVL 16/2025 vp kohta 10). Perusoikeuksissa käytettyjen käsitteiden sisältö määräytyy perusoikeusjärjestelmän mukaisesti. Perusoikeuksissa käytetyt ilmaisut voivat siten sisällöltään poiketa siitä, mikä on samojen ilmaisujen vakiintunut sisältö muualla oikeudessa. Omaisuudensuoja ei ulotu laittomasti hankittuun omaisuuteen, mutta anastusrikoksia koskevia säännöksiä on silti sovellettu rikollisten välisissä tapahtuneissa varastetun omaisuuden myöhemmissä ”anastuksissa”.[4] ”Täysi korvaus” ja siihen kytkeytyvä rikastumiskielto on katsottu voitavan varallisuusoikeudellisesta normaalisisällöstä poiketen säätää lunastuslain omaisuudensuojaan pohjautuvan arvioinnin mukaiseksi (PeVL 16/2025 vp kohdat 9–15).

> Perusoikeusjärjestelmän autonomisuutta ei ole syytä ali- tai ylikorostaa. Tärkeä tavoite on mahdollisimman pitkälle ulottuva yhteensopivuus oikeusjärjestelmän eri elementtien välillä. Näin turvataan koko oikeusjärjestelmän loogista ja sisällöllistä johdonmukaisuutta. Sen vuoksi jatkuva vuorovaikutus on tarpeen niin perusoikeusjärjestelmässä omaksutun käsitteistön kuin eri oikeudenalojen peruskäsitteiden välillä.

Tältä pohjalta se, että kansalaisaloitteessa ehdotetut säännökset poikkeavat sisällöltään esimerkiksi lihatuotantoa tällä hetkellä koskevista laeista, ei muodosta oikeudellista estettä arvioida niitä sisällöllisiä perusteita, jotka puhuvat aloitteen mukaisen perustuslain muutoksen tekemisen puolesta tai muutoksen tekemättä jättämisen suuntaan. Toisaalta eläimiä koskeva erityislainsäädäntö sisältää jo lukuisia eläinyksilöitä koskevia suojanormeja, joiden suuntaista ja mukaista kansalaisaloitteessa ehdotettu sääntely näyttäisi olevan. Korkeimman oikeuden tuore ennakkoratkaisu KKO 2026:2 osoittaa, että eläimille aiheutuneiden vahinkojen arviointi edellyttää poikkeamista tavanomaisista esinevahinkoja koskevista periaatteista. Tässä mielessä perustuslain muutos ei sinänsä toisi aineelliseen

[3] Visa Kurki, A Theory of Legal Personhood. Oxford University Press 2019.
[4] Ks. esim. Jaakko Markus – Jenna Piippo, Anastusrikoksen kohteesta, Lakimies 2026 s. 57–83.

varallisuusoikeuteen jotain täysin uutta, vaikka eläinten oikeuksien perustuslaintasoisuus ajan mittaan voisi olennaisestikin muuttaa myös varallisuusoikeudellista oikeustilaa. Perusoikeuksina eläinten oikeuksilla olisi merkitystä myös varallisuusoikeudellisten säännösten soveltamistilanteissa perustuslain 106 ja 107 §:ien mukaisesti.

4. Yhteenveto

Kansalaisaloitteessa konkretisoidut eläinten oikeudet haastavat vallitsevan siviilioikeutemme perusteita. Ehdotettuja oikeuksia ja niiden mukaista eläinten perusoikeudellisen oikeusaseman vahvistumista ei olisi helppo tunnistaa ja tunnustaa nykyisten siviilioikeuden yleisten oppien pohjalta. Toisaalta Suomessa (tai Euroopan unionissa) ei ole yleistä siviililakia, jonka säännökset olisivat ristiriidassa kansalaisaloitteessa ehdotettujen säännösten kanssa. Edellä kuvatulla tavalla niin oikeuskäytännössä kuin oikeustieteessä on tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka sisältävät mahdollisuuksia kehittää ja omaksua eläinten oikeusaseman erityispiirteet paremmin huomioon ottavaa varallisuusjuridiikkaa. Arvoihin ja intresseihin pohjautuvat oikeuspoliittiset ja lainsäädännölliset linjaukset ovat ensisijaisia oikeustieteen ylläpitämiin käsitteistöön ja sen mukaisiin luokitteluihin nähden. Vallitsevan varallisuusoikeuden järjestelmämme eläinten oikeusasemaa koskevat käsitteet ja periaatteet eivät ole este arvioida kansalaisaloitteessa esitettyä lisäystä perustuslakiin aloitteessa esitettyjen perustelujen kannalta.

Edellä olevan perusteella katson, että eläinten tunnistaminen vallitsevassa varallisuusoikeuden järjestelmässämme vain esineiksi, ei muodosta oikeudellista estettä kansalaisaloitteessa esitettyjen eläinten oikeuksia turvaavien säännösten sisällyttämiselle perustuslakiin.